

Förebyggande arbete mot dopning i Landskrona

En kunskapsöversikt av dopningsprevention i svenska kommuner, för implementation i Landskrona stads preventionsarbete mot dopning.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
2. Syfte och frågeställningar	1
3. Metod	1
4. Bakgrund	2
4.1 Vad är doping	2
4.2 Klassifikation av dopningsmedel	3
4.3 World Anti-Doping Code	4
4.4 Dopning i Sverige.....	4
4.4.1 Kunskap och attityd	4
4.4.2 PRODIS.....	5
4.4.3 Statistik	5
4.5 Dopning och utvecklingsarbetet i Landskrona stad	6
4.5.1 Landskrona stads arbete under 2014.....	6
4.5.2 Landskrona stads planer inför 2015.....	7
5. Resultat	7
5.1 PRODIS Community Intervention modell.....	8
5.1.1 Utbildning för nyckelpersoner	8
5.1.2 Diplomerings av träningsanläggningar	8
5.1.3 Samverkan.....	8
5.2 Dopningsarbete hos kommuner i framkant	9
5.2.1 Lerums kommun	9
5.2.2 Malmö stad	10
5.2.3 Stenungsunds kommun.	12
5.2.4 Västmanlands län	13
5.4 Sekretess	15
5.4.1 RF stadgar	15
6. Diskussion	15
6.1 PADLA – Preventivt arbete mot doping i Landskrona.....	16
Slutsats	19
Källförteckning	20

1. Inledning

Ämnet doping är främst förknippad med elitidrotten av allmänheten, men doping är vanligare bland motionärer på gym, som inte utövar någon elitidrott. De vanligaste dopinganvändarna är män mellan 18-34 år men dopning förekommer även bland kvinnor. Mätningar visar att minst 10 000 personer använder dopning¹. Tillgången till dopningspreparaten är mycket enklare genom nätförsäljning och inhemsk framställning av medlen. Ett av problemen är den omedvetenheten som finns i samhället om dopningspreparat, som bidrar till ökad användning. För kommuner är ett samarbete med Polismyndigheten och träningsanläggningar nödvändigt för att begränsa och förhindra ett fortsatt användande av doping i kommunen. Forskning visar att preventionsarbete av doping är effektivt när fler samhällsaktörer samarbetar². Den här kunskapsöversikten är utformad för att försöka framställa en optimal och gynnsam dopningsprevention som är applicerbar på Landskrona stad.

2. Syfte och frågeställningar

Syftet med kunskapsöversikten är framtagandet av nya arbetsmetoder för utveckling av antidopningsarbetet i Landskrona stad. Utifrån en kartläggning av andra kommuners dopningspreventioner kan de lämpliga metoderna implementeras i Landskrona. Nedan följer frågeställningarna för den här kunskapsöversikten:

- Hur arbetar andra kommuner preventivt mot doping samt vilka kommuner ligger i framkant?
- Hur kan Landskrona stad arbeta mot doping i ett förebyggande syfte med fler aktörer effektivt utifrån implementation av andra kommuners relevanta metoder?

3. Metod

För den här kunskapsöversikten har litteraturstudier och intervjuer används som metod. Information från nätverket PRODIS hemsida och intervjuerna har används för kartläggning av arbetsmetoder bland kommuner med förebyggande insatser mot doping. För framtagande av litteratur användes myndighetshemsidor och databaser. De myndighetshemsidor och

¹ Folkhälsomyndigheten, 2011a

² Folkhälsomyndigheten, 2009

databaser som används är bland annat Folkhälsomyndighetens hemsida, Socialstyrelsens hemsida, PubMed databas och Cochrane databas.

4. Bakgrund

Nedan följer en beskrivning av dopning och dopningsproblematiken.

4.1 Vad är dopning

Dopingpreparat framställdes första gången på 1930- talet och uppmärksammades som ett växande samhällsproblem på 1970-talet. Med åren började fler motionärer utanför tävlingsidrotten att använda sig av dopning. Dopning blev förbjudet år 1991 då lagen om förbud mot vissa dopningsmedel (Dopningslagen) trädde i kraft.

Doping är beroendeframkallande medel som används för att öka prestationsförmågan. De bakomliggande faktorerna för dopninganvändande är främst orimliga kroppsideal, eftersträvan till en förhöjd prestation inom idrott samt kriminalitet. Dagens mansideal av en muskulös manskropp som utstrålar oövervinnlighet, styrka och skönhet är en av anledningarna till dopningen som sker bland män enligt folkhälsomyndigheten. De som använder doping inom elitidrotten har ekonomisk vinning och idrottsliga framgångar som anledningar till användandet. De som använder doping utanför elitidrotten har anammat de orimliga kroppsidealen och ser dopningsmedel som en snabb väg till en muskulös kropp. Inom de kriminella kretsarna används doping för att framstå som stark, känslokall och farlig³.

Det förekommer olika former av dopningsmedel i dagens samhälle, men den vanligaste formen är anabola androgena steroider (AAS) och har en uppbyggande (anabol) och förmanligande (androgen) effekt på människokroppen. Framställningen av AAS sker genom vidareutveckling av det manliga könshormonet testosteron som bidrar till den anabola effekten dopinganvändare eftersträvar. Medlen säljs på illegala marknader och tillverkas utomlands eller i undergroundlaboratorier i Sverige. Alla dopningsmedel är inte olagliga om de intas av medicinska skäl. Exempelvis tar män som producerar för låga halter av testosteron dopingklassade preparat i medicinskt syfte. Doser som intas av dopningsanvändare är 5-100 gånger större än de medicinska doserna⁴.

³ Folkhälsomyndigheten, 2011b

⁴ Folkhälsomyndigheten, 2011a; Folkhälsomyndigheten, 2011b

Dopningsmedlen tillförs kroppen i form av injektionsdoser eller i tablettform.

Användningsätten för dopning är systematiskt utformade med scheman som komplementerar träningen. De vanligaste användningssätt av dopning är ”kurande”, ”pyramidning” och ”stackning”. Kurande betyder att man har en period bestående 6-12 veckor då man dopar sig i samband med träning och varje period benämns som en dopingkur. I början av varje kur mår doparen fantastisk men i kurernas slutfas märks dopningens negativa bieffekter. Pyramidning består av dopingkurer men varje kur har olika doser, med ett utvecklat och avancerat schema över träning och doping. Doserna trappas upp den första perioden av kuren och avslutas sedan med en nedtrappning. Stackning betyder att användaren kombinerar olika AAS-preparat under en kur. Intaget av olika preparat görs för att minska och utveckla en tolerans mot bieffekterna som dopning medför. De tre användningssätten som presenterats ovan sker både under bestämda tidsperioder men även i flera år, då flera kurer efterföljer varandra⁵.

Konsekvenserna av dopning är både fysiska, psykiska och sociala. Dopningsanvändare känner oftast ett rus under kurernas första fas, som ger dem en känsla av oövertäglighet som tidigare nämnts. Men doping resulterar även i oönskade kroppsliga förändringar som testikelatrofi (förskumpning av testiklarna), nedsatt sexlust, menstruationsrubbningar, förstörd hjärtmuskel, åderförkalkning, cancer och stroke. De mentala konsekvenserna av dopningspreparaten är förknippade med de sociala påföljderna. Dopningsmedlen får användaren att känna sig nedstämd, deprimerad och paranoid med kraftiga humörsvängningar och raseriutbrott efter en tids användning. Det finns studier som har visat att AAS leder till kriminalitet eftersom medlen har bieffekten aggressivitet. Det är aggressiviteten som varit den bidragande faktorn till dråp och överfall som skett (ibid). De personer som begått brott har vanligen även intagit andra substanser, exempelvis alkohol i kombination med dopningsmedel. Det är vanligt med blandmissbruk hos dopningsanvändare⁶.

4.2 Klassifikation av dopningsmedel

”I lagen (1991:1969) om förbud mot vissa dopningsmedel regleras användningen av sådana substanser. De som räknas upp är syntetiska anabola steroider, testosteron och dess derivat, tillväxthormon och kemiska substanser som ökar produktion eller frigörelse av testosteron och dess derivat eller av tillväxthormon. De här substanserna får bara säljas eller användas för medicinskt eller vetenskapligt syfte.” – Citat från Livsmedelsverket (Kontrollhandbok – Kosttillskott)

⁵ Folkhälsomyndigheten, 2011b

⁶ Folkhälsomyndigheten, 2011b; Regeringen, 2009

Utöver de medel som nämns i citatet ovan, finns även en lista som World Antidoping Agency (WADA) upprättat. Listan som WADA upprättat har Riksidrottsförbundet tillämpat i Sverige och listan gäller för all idrott som utövas i landet⁷. I listan ingår bland annat AAS, hasch, kokain, efedrin, marijuana och amfetamin. Dopningsmedlen regleras olika inom idrotten (WADA) och dopningslagen (Sveriges Riksdag). Inom idrotten ingår alla former av dopningspreparat exempelvis astmamedicin och andra läkemedel medan lagen reglerar enbart AAS och tillväxthormoner⁸. Dopingtester får enbart analyseras av laboratorium ackrediterade av WADA. Alla dopningstester som utförs i Sverige, både internationella och nationella analyseras enbart på Dopinglaboratoriet på Karolinska Universitetssjukhuset i Huddinge, det enda ackrediterade laboratorium i Sverige⁹.

4.3 World Anti-Doping Code

World Anti-Doping Code (WADC) är ett dokument som är utformad av World Anti-Doping Agency (WADA). Allt anti-dopningsarbete inom sport är baserad på WADC. Syftet med dokumentet är en internationell konsensus av förebyggande arbete av dopning med professionell implementation av anti-dopningsinsatser. WADA vill framhäva en rättvis och naturlig sportanda som ledmotiv i det internationella anti-dopning arbetet¹⁰.

4.4 Dopning i Sverige

Riksidrottsförbundet har huvudansvaret för anti-dopningsarbetet i Sverige och har till uppgift att utveckla metoder mot dopning. Riksidrottsförbundet har en dopningskommission som handlägger fall med positiva dopningsresultat.

4.4.1 Kunskap och attityd

Kunskap påverkar attityder och normer som finns i samhället. Hos allmänheten och berörda yrkesgrupper är kunskaper om dopning begränsade. Det har resulterat i en omedveten befolkning utan kunskaper om vilka risker och symptom dopning har. För att arbeta preventivt och förebyggande mot dopning i Sverige måste kunskapen om dopning förbättras och prioriteras i samhället. Med en ändrad attityd av dopning och en förhöjd medvetenhet minskar antalet nya användare och fler söker hjälp för sitt användande. De flesta svenska kommuner och län har en samverkansgrupp som arbetar med dopningsproblematiken i

⁷ Folkhälsomyndigheten, 2011b

⁸ PRODIS, u.åa

⁹ Regeringen, 2009

¹⁰WADA, 2009

lokalområdet, men mer arbete krävs för att minska förekomsten av doping i Sverige. Det är därför av vikt att vidareutveckla det förebyggande arbetet i Sverige och medvetandegöra samhället med fokus på föräldrar, unga, yrkespersonal och dopningsanvändare¹¹.

4.4.2 PRODIS

Det nationella nätverket mot doping; Prevention av dopning i Sverige [PRODIS] startades 2008 av STAD (Stockholm förebygger mot alkohol- och drogproblem). Nätverket består av svenska kommuner och län som arbetar preventivt mot doping¹². Spridning av AAS i samhället ökar oroande mycket och kan påverka den organiserade idrotten som har en relativt liten dopningproblematik. Därför ingår även Riksidrottsförbundet[RF] i nätverket PRODIS¹³. För närvarande har RF och PRODIS ett pågående projekt för att reglera eventuell problematik som uppstår mellan den privata och kommunala gymsektorn och de föreningsdrivna anläggningarna (ibid).

4.4.3 Statistik

Enligt folkhälsomyndigheten använder minst 10 000 personer dopningsmedel, men eftersom att det saknas data förblir mörkertalet stort¹⁴. PRODIS publicerade en sammanställning av dopning från Norrbottens län, Västernorrlands län, Stockholms län, Örebro kommun, Östergötlands län, Kungsbacka kommun och Kalmar kommun som omfattade åren 2011-2014¹⁵. Alla kommuner som ingick i sammanställning har gått med i PRODIS och arbetar med antidoping lokalt. Sammanställningen innehåller statistik som visar att andelen män som använder AAS och tränar på gym med anti-dopingpolicy, har halverats mellan åren 2011-2014 från 4 % till 1,7 %. En halvering har även skett bland de kvinnliga användarna, från 0,8 % till 0,3 %.

Modellen 100 % ren hårdträning innebär att gymmen eller träningsanläggningarna har en antidoping policy, utbildad personal inom dopingfrågor och ingår i en samverkan med bland annat polis och kommun. Statistiken som PRODIS framställt är bevis på att förebyggande arbete mot dopning är effektivt samt att träningsanläggningens inställning till doping korrelerar med andelen dopningsanvändare. Genom att effektivisera det förebyggande dopningsarbetet i kommuner och län minskar förekomsten av dopningsfall. Konsekvenserna

¹¹ Folkhälsomyndigheten, 2011b

¹² PRODIS, 2014

¹³ PRODIS, u.åa

¹⁴ Folkhälsomyndigheten, 2009

¹⁵ PRODIS, 2014

doping medför i samhället, bland användarna och närstående minskar också. 76 % av motionärerna på gymmen var medvetna om att gymmet ingick i 100 % ren hårdträning¹⁶. Enligt en studie från CAN (centralförbundet för alkohol- och narkotikaupplysning) har 1,7 % av killarna i årskurs 9 och 1,2 % bland killar i gymnasiet år 2 använt Anabola steroider¹⁷.

4.5 Dopning och utvecklingsarbetet i Landskrona stad

I Landskrona består dopningarbetet av en samverkansgrupp mellan polismyndigheten, träningsanläggningar och Landskrona stad. Landskrona stad representeras av kommunens folkhälsosamordnare och ANDT-samordnare. Dopning är ett av de tio prioriterade områden i *Överenskommelse om samverkan för ökad trygghet i Landskrona 2015/2016*, mellan lokalpolisen och kommunen. Samverkansgruppen har arbetat fram ett anti-dopningsprogram och ett utvecklingsarbete pågår i skrivande stund.

4.5.1 Landskrona stads arbete under 2014

Det förebyggande arbetet har funnit i ett flertal år i Landskrona, men under 2014 fick arbetet sitt genombrott. Samverkansgruppen utarbetade under 2014 insatser för det förebyggande dopningsarbetet. Samverkansgruppen har under året genomfört insatser som blev stommen för det förebyggande arbetet under 2014. Insatserna som samverkansgruppen arbetade efter var; ***Samverkansgrupp med fler aktörer*** - Gruppen skulle med aktörerna utarbeta en handlingsplan utifrån de lokala behoven.

Utbildning av de lokala gymmen - De deltagande gymmen genomgick en endagsutbildning: 100 % ren hårdträning. Utbildningen av gymmen skedde i samverkan med Lund, Kristianstad, Ängelholm, Eslöv, Hässleholm och Höganäs. Länsstyrelsen Skåne var med och finansierade utbildningen.

Diplomering av de lokala gymmen - Gymmen diplomerades efter att de genomgått 100 % ren hårdträning utbildning för personalen. De skulle ha utsett en anti-dopningsansvarig på gymmet och samverkat med Polismyndigheten eller Distriktidrottsförbundet. Det sista och viktiga steget innan diplomeringen var att de utformat en handlingsplan och policy mot dopning.

Dopingkontroller - Dopingkontrollerna utförs av Distriktidrottsförbundet och Polismyndigheten. Den anti-dopingansvarige på träningsanläggningarna hade kontakt med

¹⁶ PRODIS, 2014

¹⁷ CAN, 2014

polismyndigheten och rapporterade till myndigheten vid misstanke om doping. Planen var att polismyndigheten tog kontakt med den misstänkta, utanför verksamheten och inte på anläggningen.

Kartläggning av doping användandet - Fortlöpande kartläggning för att få en uppskattning av dopningsproblematiken i kommunen¹⁸.

4.5.2 Landskrona stads planer inför 2015

Utbildnings- och informationsinsatser ska erbjudas till yrkesgrupper som arbeta med folk som riskerar att använda doping. Exempel på yrkesgrupperna är lärare, gympersonal och föräldrar. Den samverkan som redan finns ska förstärkas ytterligare, utökas och inkludera fler samhällsaktörer. Under 2015 kommer samverkansgruppen utökas med nya aktörer; individ- och familjeförvaltningen, elevhälsan och hälso- och sjukvården samt vuxenstöd. En person från vuxenstöd kommer att bland annat bistå med stödsamtal och behandling. Förhoppningar finns för att miljöförvaltningen kan kartlägga innehåll i kosttillskott som säljs i Landskrona. Landskrona stad vill för 2015 att motionärer skriver på ett anti-dopingavtal vid inskrivning på träningsanläggningarna i kommunen. När motionärer skriver under avtalet intygar vederbörande att de har vetskap om bland annat vad som gäller vid ertappande av dopning samt att det finns en nolltolerans mot dopning på anläggningen¹⁹.

5. Resultat

I landet har 18 kommuner och 11 län utvecklat ett förebyggande arbete mot dopning och ingår i nätverket PRODIS. Nätverket har utarbetat en förebyggande arbetsmetod för dopning som de medverkade kommunerna kan välja att implementera. Metoden grundar sig på modellen ”Community Intervention” som betyder att man arbetar med lokal förebyggande arbete där forskning och praktik utförs parallellt.

En del kommuner har valt att modifierat PRODIS-modellen eller utformat sin egen modell. De kommuner som inte följt modellen är främst de större kommunerna som också ligger i framkant med sitt preventiva arbete mot dopning. De kommunerna kommer att presenteras senare i det här avsnittet. Modellen som PRODIS framställt redogörs nedan.

¹⁸ PRODIS, u.åb

¹⁹ S. Åberg, personlig kommunikation, 2015-01-26

5.1 PRODIS Community Intervention modell

PRODIS-modellen är indelad i tre verksamhetsområden; Utbildning för nyckelpersoner, diplomerings av träningsanläggningar och samverkan.

5.1.1 Utbildning för nyckelpersoner

Nyckelpersonerna som utbildas är ägare av träningsanläggningar, gympersonal, instruktörer, poliser, myndighetspersonal, skolpersonal och vårdpersonal. Nyckelpersonerna är de som är och befinner sig bland dopningsanvändare och potentiella användare i riskzonen. Syftet med utbildningen är att öka medvetenheten och kunskapen om dopning exempelvis dopingpreparatens konsekvenser och symptom. Utbildningen ska ge nyckelpersonerna kunskaper om vilka metoder som används i det förebyggande arbetet. Ett långsiktigt mål är att samhället utvecklar en bestående och tydlig antidoping norm²⁰.

5.1.2 Diplomerings av träningsanläggningar

Träningsanläggningarna kan diplomerars efter att de uppfyllt följande kriterier; Utbildat personalen, utformat en policy och handlingsplan mot dopning som innefattar personal och idrottsutövarna, upprättat ett samarbete med Polismyndigheten eller Distriktidrottsförbundet för privata träningsanläggningar, utsett en antidopingansvarig på anläggningen samt tillgängliggjort en antidopningspärm för idrottsutövarna på anläggningen. Uppfyller anläggningen kriterierna diplomerars de och får ett diplom från 100 % ren hårdträning med loggan 100 % GYM.

5.1.3 Samverkan

I kommunen eller länen ska en samverkansgrupp finnas som arbetar mot dopning. Utifrån modellen består samverkansgruppen främst av representanter från Polismyndigheten, kommunen och de lokala träningsanläggningarna. Anläggningarna ska utse en antidopingansvarig som har kontakt med Polismyndigheten vid misstanke av dopning hos idrottsutövarna. Alla antidopingansvariga i kommunen ska ha ett samarbete och informera varandra om avstängning för att förhindra avstängda personer från att träna i kommunen. Kommunens representanter ska samordna och planera antidopingarbetet i den egna kommunen. Polismyndighetens uppgift är att kontrollera och knyta kontakter på träningsanläggningarna samt hjälpa anläggningarna om de har misstanke om dopning.

²⁰ PRODIS, u.åc

Samverkansgruppen har till uppgift att utveckla och implementera antidopningsmetoder på de deltagande aktörernas verksamheter.

5.2 Dopningsarbete hos kommuner i framkant

Nedan presenteras kommuner, som har utvecklat innovativa arbetsmetoder mot dopning i Sverige.

5.2.1 Lerums kommun

I Lerums kommun finns ett samarbete mellan kommunen, Polismyndigheten och kommunens träningsanläggningar. Inom det samarbetet finns även en referensgrupp. Referensgruppen består av polisenheten Allingsås, representanter från träningsanläggningarna samt kommunens brotts- och drogförebyggare och beroendeenhet.

Syftet med det förebyggande arbetet i Lerum är att;

- utbilda yrkesgrupper som kommer i kontakt med dopninganvändare så de förstår vilka effekter hormonpreparat har
- utveckla ett samordnat och långsiktigt förebyggande arbete på träningsanläggningarna
- utveckla ett samarbete med fler aktörer i lokalsamhället exempelvis gymägare, polis, skola och vårdpersonal.

Insatser i det förebyggande arbetet

De insatser som Lerum genomför är en modifiering av PRODIS-modellen med fler aktörer och egna regelverk för samverkan.

- *Diplomering av träningsanläggningar*

Diplomeringar görs i Lerum och de följer samma regelverk som PRODIS-modellen. Innan anläggningarna diplomas ska personalen genomgått en endagsutbildning om dopning, skrivit under referensgruppens policy, utarbetat en handlingsplan, skapat en förebyggande träningsmiljö mot dopning och samarbetat med kontaktpersonen (polis) från Polismyndigheten. Polisens roll är att vara tillgänglig vid misstanke om dopninganvändande och utföra regelbundna besök till anläggningen för att knyta an kontakter med tränande och personal. Polisen utför dopingtester vid skäligen misstankar om användning. Utbildningen som personalen genomgår inkluderar AAS symptom, motiverande samtal (MI) och ett skriftligt test som måste godkännas innan anläggningen diplomas.

- *Samarbete med kommunens beroendeenhet*
Anläggningarna får en kontaktperson från beroendeenheten i Lerum. Den kontaktpersonen bistår personalen och tränande stödsamtal, behandling och dopingtester. Anläggningarna finansierar testerna om de begär dem. Avstängda tränande beskostar själva det obligatoriska testet som krävs för att träna igen.
- *Gemensam avstängning från samtliga anläggningar*
Träningsanläggningarnas medlemmar undertecknar ett dopingavtal där de intygar att de inte kommer använda dopingpreparat, såvida det inte sker av medicinska skäl. Ertappas en medlem av dopningsmedel sker en omdelbar avstängning på alla samverkande träningsanläggningar gemensamt under 24 månader. Med avtalet samtycker medlemmen till dopingtest om det skulle krävas. Vägrar medlemmen till dopingtest eller testar positivt till dopning stängs veberörande av i 24 månader. Avtalet tillåter träningsanläggningen att informera de andra samverkande anläggningarna om avstängningar.
- *Utbildning av professionella*
Föreläsningar erbjuds till yrkesprofessionella för att utbilda och medvetandegöra dem ytterligare. De yrkesgrupper som bjuds in till föreläsningarna är skolkuratorer, idrottslärare, fritidspersonal, polis, räddningstjänst, primärvården, brottsofferjour och kvinnojour. Varje år anordnas en föreläsning för årskurs ett på gymnasiet om anabola steroider, kosttillskott och kost. Utbildningarnas teman är Motiverande samtal, AAS sociala konsekvenser och Prodis koncept.

5.2.2 Malmö stad

Malmö stads förebyggande arbete består av två grupper, en projektgrupp och en medicinsk undergrupp. Projektgruppen består av representanter från träningsanläggningar, Skåneidrotten, narkotikapolisen, socialtjänsten, fritidsförvaltningen och miljöförvaltningen. Undergruppens uppgift är att bedriva frågan om ett öppnande av en mottagning för hormonmissbrukare i Skåne län. De som är med i undergruppen är en endokrinolog läkare, socialterapeut och psykiatriker. Projektgruppen har tidigare blivit inbjuden för att ha föreläsningar för Dopingkommissionen, kommuner, polisdistrikt och idrottens dopingfunktionärer.

Insatser i det förebyggande arbetet

Malmö stad har utformat en egen arbetsmodell med fokus på dopningsutbildning till fler aktörer och attitydförändringar i civilsamhället.

- *Antidopingutbildningar*

Utbildningar ges till olika yrkesgrupper i kommunen och varje yrkesgrupp får en skräddarsydd utbildning utefter yrket och behovet. Planeringen av utbildningen sköts av skåneidrotten, representant från berörd yrkesgrupp och projektledaren. Längden på utbildningen är ca 2 dagar och delar upp i del ett och två. Del två genomförs 3-6 månader efter del ett, för att yrkesgruppen ska utöva sina nya kunskaper i sin verksamhet först. De som föreläser är från skåneidrotten, narkotikapolisen och ibland föreläser projektledaren. Ämnen som utbildningen behandlar är bland annat; Dopinglagen, behandling, kännetecken, effekter, preparat, bemötande och Dopingjourens verksamhet. Än så länge har Malmö stad utbildat 50 spaningspoliser, 133 gympersonal, 300 ordningsvakter, 60 skolhälsovårdspersonal och 27 socialtjänstpersonal. Intresset hos socialtjänsten har varit lågt och vid deras utbildningstillfällen har samordnare från närliggande kommuner bjudits in. För ordningsvakterna har Malmö stad infört utbildningen i deras läroplan, där skåneidrotten föreläser för vakterna. Idrottslärare i Malmö stad har inte kunnat gå utbildningen på grund av tidsbrist, men planen är att utbilda dem snart.

- *Dopningskontroller*

Malmö stad anser att information och dopningskontroller är de viktigaste insatserna i det förebyggande arbetet. Sedan projektet startade i Malmö har kontrollerna ökat på gymmen. Idrottens dopningsfunktionärer och narkotikapolisen utför kontrollerna med olika arbetsmetoder. Ibland har de privata anläggningarnas ägare haft en samverkan med narkotikapolisen vid kontrollerna som är positivt för det förebyggande arbetet. Dopningsfunktionärerna gör sina egna kontroller på de föreningsdrivna anläggningarna som tillhör Riksidrottsförbundet. Föreningsdrivna träningsanläggningar har haft möjligheten att beställa dopingtester av RF, och få två tester för priset av ett. Det andra testet beskostas av projektmedel (3000 kronor per test).

- *Vård och behandling*

Den medicinska undergruppen för projektet har för ambition att öppna en hormonmottagning för missbrukare i Skåne. Fritidsnämnden och Kommunstyrelsen har skickat en begäran till Regionstyrelsen Skåne om öppnande av en mottagning. Samtliga kommuner i Skåne ska kunna skicka sina patienter med missbruk till mottagningen.

- *Attitydpåverkan*

I förebyggande arbete är det viktigt att ändra attityder som finns i samhället, i detta fall dopning. Massmedia har en stor påverkan på befolkningens inställning och attityd, och prioriteras i det förebyggande arbetet i Malmö. Dopinginsatserna i Malmö har fått uppmärksamhet i media under de tre åren projektet fortlöpt. Projektdeltagarna har blivit kontaktade av media, utan att behöva kontakta dem först. Projektet har förekommit i; Metro. Mix Megapool, Friskis&Svettis medlemstidning, SVT, TV4, Hallandsposten, Skånska Dagbladet, Sundsvalls Tidning, Göteborgs Radio och Tidning samt Radio Malmöhus.

5.2.3 Stenungsunds kommun

Det förebyggande arbetet i Stenungsund leds av kommunen, polisen och träningsanläggningar. Projektet mot doping heter Ren Träning Stenungsund. Projektet är en modell som interagerar medborgarna i det förebyggande arbetet mot dopning. Ren Träning Stenungsund kommer gå över till en föreningsform och grundas på ett större medborgarinflytande med ideella krafter.

Insatser i det förebyggande arbetet

I Stenungsund har civila medborgare engagerats i anti-dopinginsatserna, där de själva informerar varandra och infört fler aktörer som står till förfogande för invånarna i kommunen.

- *Ambassadörer*

I Stenungsund arbetar man mot doping med medborgarna för att höja medvetenheten och kunskapen om dopning, kost och träning. I modellen Ren Träning Stenungsund har man ambassadörer på träningsanläggningarna, som är ansiktet utåt. Ambassadörerna representerar alla åldrar, kön och etniciteter som finns i kommunen. De tränar aktivt på anläggningarna och går en utbildning om dopning, som bekostas av

kommunen. Ambassadörernas arbete är ideellt och de får träna gratis på alla samverkande anläggningar i Stenungsund. Deras uppgifter som informatörer är att vidarebefordra kunskaper, svara på frågor och vara synliga på anläggningarna. Ambassadörerna får träningskläder som markerar att de är ambassadörer och att de är till för de andra motionärerna. När man väljer ut informanter prioriteras deras personlighet och engagemang, när de väljs ut för att inte framstå som ”kontrollanter” på anläggningarna.

- *Kvalitetssäkring av träningsanläggningarna*

Ett viktigt steg i Ren Träning är kvalitetssäkring av anläggningarnas rutiner vid eventuella ingripanden vid dopning och kunskaper bland personalen. Ren Träning Stenungsund erbjuder träningsanläggningarnas besökare föreläsningar där de informeras om dopning, kosttillskott, träning och respektive skadeverkningar. För att förstärka kvaliteten på träningsanläggningarna har man punkter som följs;

- Personal och styrelsemedlemmar har relevant kunskap om dopning och benägna att upptäcka symptom hos doping användare. De ska kunna informera sina besökare om risker och kosttillskott.
- Träningsanläggningarna ska ha upprättat en handlingsplan, strategi och en tydlig policy som visar en nolltolerans mot användning av dopningspreparat.
- Anläggningarna ska ha kunskaper om energidrycker och kosttillskott och dess effekter.

- *Kostrådgivning*

En kostrådgivare som är anknuten med Ren träning besöker anläggningarna två timmar varje vecka vardera. Rådgivaren är en utbildad dietist, och ger besökarna personliga råd om kost och träning samt svarar på frågor.

- *Skolan*

Elever på högstadiet informeras om AAS skadeverkningar, kost och träning. Eleverna informeras om ambassadörerna på träningsanläggningarna för att kunna identifiera dem när de tränar i kommunen.

5.2.4 Västmanlands län

Det förebyggande arbetet började 2013 och består av en länsgrupp med olika huvudmän för ett bredare anslag på problematiken i länet. Nätverket är döpt till Antidoping Västmanland. Syftet med nätverket är att utforma en förebyggande arbetsmodell för att minska

användningen av AAS i Västmanland. Länsgruppen består av Västmanlands idrottsförbund, Missbrukarvården, Länsstyrelsen Västmanland, Polismyndigheten, ANDT-samordnarna i länet, Västmanlands kommuner och landsting, Friskis & Svettis och Arena Fagersta.

Insatser i det förebyggande arbetet

Västermanlands län har fokuserat på att anordna föreläsningar för berörda yrkesgrupper och marknadsföra sitt arbete bland medborgarna. Länets insatser och breda arbetsområde med flera aktörer som utbildats på kort tid, gör deras arbete till mycket effektivt och attraktivt.

- *Föreläsningar*

Antidoping Västermanland har haft utbildningar och föreläsningar för berörda samhällsarenor. En utbildningsdag anordnades för kommuner, poliser, politiker, skolpersonal och träningsanläggningar. De bjöd in bland annat Joel Lindholm (Dopingjouren) och Charlotta Rehnman-Wigstad (projektledare, PRODIS) för att föreläsa om förebyggande arbete mot doping. Vid ett annat tillfälle bjöd länsgruppen i samarbete med Friskis & Svettis, in Erik Hellmén (Idrottsfysiolog och Humanbiolog) att presentera sin föreläsning "*Vad, när och hur bör man äta för bästa resultat?*". Kenneth Ekholm (*Jakten på den muskulösa kroppen*) har föreläst för kommuner och föreningar i Skinnskatteberg om dopning och sina egna erfarenheter om dopning, för att medvetandegöra representanter från respektive kommuner och föreningar. I november samma år anordnades föreläsningen "*Doping! – Ett växande samhällsproblem*" med totalt 140 deltagare från; kriminalvården, polismyndigheten, socialtjänst, skolor och landsting. Bland föreläsarna var Tommy Moberg (Socionom), Ingemar Thulin (Överläkare), Kenneth Ekholm (Socionom) och Kurt Skårberg (Läkare från dopingmottagningen i Örebro). Föreläsningen behandlade AAS, kosttillskott, missbrukarerfarenheter och bristen på hormonmottagningar i Sverige.

- *Allmänheten*

I länet har man anordnat informationsinsatser för befolkningen i länet. Man har varit på gallerior och shoppingcenter för att berätta om PRODIS och besvara frågor om dopning. Man höll även i plankutmaningar för besökande.

5.4 Sekretess

Riksidrottsförbundet har sina stadgar gällande rövning av uppgifter vid misstanke av dopning mellan träningsanläggningar. I den svenska lagstiftningen finns det inte lagar gällande rövning av uppgifter.

5.4.1 RF stadgar

*”Sekretess gäller inom RF:s antidopingverksamhet för uppgift som avser planering av kontroller och genomförda kontroller samt dopingärenden **om det inte står klart** att uppgiften kan röjas utan att verksamheten eller den person uppgiften gäller, lider men. [...] För andra uppgifter inom antidopingverksamheten gäller sekretess **om det kan antas** att verksamheten eller den uppgiften rör lider men om uppgiften röjs.”* – utdrag ur 13 kap 8§ i Riksidrottsförbundets stadgar.

Uppgifter gällande provresultat och planering av dopinkontroller får enbart röjas om det är bekräftat från verksamheten eller den testade personen att de inte, kommer att lida men om uppgiften röjs. Det betyder att träningsanläggningarna inte får ta del av sina motionärers resultat från dopningstester, av RF eller polismyndigheten om inte motionären intygat sitt godkännande.

För rövande av uppgifter utöver dopinresultat och kontroller är det tillåtet att röja uppgifter om det kan antas att motionären och verksamheten inte kommer att lida men. Det betyder att träningsanläggningar och polismyndigheter får röja uppgifter om en motionär vid misstanke av dopning till varandra, om det anses att motionären och verksamheten inte lider men.

Kommuner har löst detta genom avtal, där besökarna intygar att uppgifter får röjas.

Riksidrottsförbundet förklarar att anläggningarna inte får föra register i en databas enligt personuppgiftsslagen (PUL) över misstänkta medlemmar på anläggningarna, uppgifter skall enbart röjas muntlig²¹. Dock finns det en hemsida som lägger upp avstängda personer från landets träningsanläggningar, som Riksidrottsförbundet rekommenderar till bekymrade anläggningar; www.idrottenskungorelser.se/Bestraffningarantidoping. Hemsidan är utfärdad av Riksidrottsförbundet och Myndigheten för Radio och TV.

6. Diskussion

Det förebyggande arbetet i Landskrona kan utvecklas ytterligare genom att anamma andra kommuners arbetsmetoder, med viss justering för en skräddarsydd implementering i

²¹ Riksidrottsförbundet, personlig kommunikation, 2014

kommunen. I det här avsnittet kommer ett förslag på insatser som kan användas i Landskrona för att utveckla preventionsarbetet ytterligare i kommunen.

6.1 PADLA – Preventivt arbete mot doping i Landskrona

PADLA är ett samlingsnamn för de föreslagna insatser som samverkansgruppen i Landskrona kan använda sig av. PADLA ska ses som ett komplement till samverkansgruppens förebyggande arbete, funderingar och idéer med underlag från andra kommuners arbetsmetoder.

Ståndpunkt	Beskrivning	Huvudansvar	Nyckelkommun
Synliga aktörer	Allmänhetens tillgänglighet till preventionsarbetet	Samverkansgruppen	Malmö, Lerum och Stenungsund
Karläggning	Översiktsbild av användandet i kommunen	Landskrona stad, ANDT - samordnare	Västmanland
Ambassadörer	Ett medborgarengagemang som inkluderar alla samhällsgrupper	Träningsanläggningarna	Stenungsund
Avtal & Sekretess	Sekretesshantering och informering till motionärer.	Samverkansgruppen	Malmö och Lerum
Föreläsningar	Anpassade föreläsningar om doping	Samverkansgruppen och representant för åhörarna	Malmö

Figur 1. PADLA – modellen för Landskrona stads utvecklingsarbete mot doping.

1. Samarbete med fler synliga aktörer

Landskrona behöver fler aktiva samverkanspartners som hjälper till i det förebyggande arbetet, som är synliga för allmänheten och andra kommuner.

Kontaktpersoner: För behandlingen kan Landskrona stads beroendeenhet och Vuxenstöd bistå anläggningspersonalen och motionärerna med råd och stöd, genom en kontaktperson till respektive anläggning.

Ordningsvakter: Utbildning till ordningsvakter i Landskrona, kan vara bra för synligheten eftersom de kommer i ständig kontakt med medborgare och kan behöva kunskaper om doping.

Offentliga platser: Samverkansgrupper kan även använda sig av allmänna platser för att informera allmänheten.

Kommunala hjälpmedel: Kommunen har sociala medier som hjälpmedel och man kan använda de medierna för att nå ut till fler, speciellt yngre medborgare.

Skolelevers attitydspåverkan: Elevhälsan kan i samarbete med samverkansgruppen hjälpa till att anordna föreläsningar för elever i nionde klass och andra året på gymnasiet. Med fler samverkande samhällsarenor, medvetandegörs fler medborgare om dopning. Det leder till en förändrad attityd och norm mot doping i Landskrona.

Myndigheternas gym: Kommunens interna gym för tjänstemän och lokalpolisens gym kan diplomerats mot dopning för att bli förebilder för antidopning. Om kommunens och lokalpolisens gym diplomerats med 100 % GYM, är Landskrona den enda kommunen som tagit den åtgärden i Sverige. Den åtgärden bidrar till en samhällsdiskurs emot dopning.

2. Kartläggning

För en effektiv prevention krävs det en anpassad sådan. Än så länge är kartläggning av dopning bristfällig. Stockholms län anser att forskning och praktik ska användas för förändring.

Lärosäten: Landskrona kan använda sig av närliggande lärostäten som exempelvis Malmö Högskola och Lunds Universitet. Lärosäten kan bistå med en vetenskaplig och adekvat kartläggning av dopning i Landskrona som är kostnadsförmånlig. Finns kunskapen om vilka samhällsgrupper som använder mest dopning kan insatserna mot hormonpreparaten effektiviseras ytterligare.

Mätanalyser: Landskrona stad kan utföra mätanalyser av avloppsvattnet för att kartlägga halterna av hormonmedel i vattnet. Analyserna kan i sin tur ge en fingervisning av användandet i kommunen. Liknande analyser av avloppsvattnet sker redan i kommunen för cannabis och narkotika (Landskrona stad & Polismyndigheten, 2015).

Uppföljning och utvärdering: En uppföljning av preventions arbete bör göras årligen för att justera och förbättra de insatser som utförts under året.

3. Ambassadörer

Stenungsunds kommun använder sig av ambassadörer som representerar Ren Träning

Stenungsund. Landskrona stad kan ta efter Stenungsund och införa ambassadörer som befinner sig på gymmen.

Mångfald: Ambassadörena ska vara i olika åldrar och grupper samt spegla befolkningen i Landskrona så att alla motionärer kan relatera till dem. Med ambassadörerna internaliseras ett medborgarengagemang i preventionen.

Förmåner och ansvar: Ambassadörskapet har medföljande förmåner som kostnadsfri träning på de samverkande anläggningarna, men ett ansvar som betyder att de ska gå dopningsutbildningar och vara till förfogande för andra motionärer.

4. Avtal och Sekretess

När de samverkande anläggningarna i Landskrona, sluter avtal med nya medlemmar kan motionärerna intyga till dopinginsatserna.

Avstå dopning: I avtalet intygar de att de inte tänker ta del av dopning.

Tester: Tillåter anläggningen att ta del av dopingtesternas resultat och betalar själva testerna om de får ett positivt resultat.

Röjning av uppgifter: De ska även ge sitt godkännande till att anläggningarna informerar varandra om avstängningar och misstankar kopplade till hormonpreparat. Enligt lagen måste utelämnande av uppgifter rörande dopning, först bekräftas (dopingresultat) eller inte antas (uppgifter om misstanke) skada berörda parter innan informationen ges ut.

5. Anpassade föreläsningar

I Malmö är varje föreläsning och föredrag om dopning anpassad till åhörarnas yrke och bakgrund. Föreläsningarna som erbjuds till föräldrar behöver inte ha djupgående medicinsk information som det behövs för sjuksköterskorna.

Representanter: Landskrona stad kan ha en representant från varje yrkesgrupp så som hjälper till att utforma en specialiserad föreläsning och utbildning för yrkesgruppen.

Nationalliteter: Information från samverkansgruppen måste vara anpassad till alla invånarna. Ett sätt för anpassning är att ge ut information på engelska, serbokroatiska och arabiska. Enligt en intern undersökning som miljöförvaltningen utfört, är de tre språken vanligast utöver svenskan i Landskrona. Vid val av ambassadörer bör man ta hänsyn till mångfalden.

Innehåll: Föreläsningar för skolelever kan även innehålla information om energidrycker, kosttillskott och kost, för att fånga deras intresse och medvetenhet om att kosttillskottens osäkra innehåll.

Fortbildning: Sedan behöver samverkansgruppen ständig fortutbildning i dopning och kunskaper från andra yrkesgrupper och deras kompetens. Exempelvis erhåller tullpersonal kunskaper om införsel av hormonmedlen och nya trender som finns i smugglingen som är användbart i preventionsarbetet.

Slutsats

Avslutningsvis har Landskrona stad redan ett pågående prevention mot dopning, men utefter resultatet från andra kommuners arbetsmetoder kan det förebyggande arbetet vidareutvecklas ytterligare i Landskrona. Det Landskrona stad bör lägga fokus på är kartläggning och anpassad prevention, genom bland annat ambassadörer på gym. Alla motionärer i Landskrona ska veta att en dopningsprevention finns i kommunen och har någon att vända sig till med frågor. En negativ konsekvens av ökad information om dopning, kan vara att den misstolkas eller snedvrids av en del medborgare. Det kan exempelvis vara barn, som på grund av den allmänna informationsspridningen inte får en anpassad version av budskapet. Det är därför viktigt att ett större ansvar läggs på de professioner som kommer i kontakt med personer i riskzonen som exempelvis skolpersonal, anläggningspersonal, vårdpersonal och media. De bör ha adekvata kunskaper om dopning för att förhindra felaktig informationsspridning i samhället.

I framtiden behövs det mer forskning inom dopning speciellt bland civilbefolkning och förhoppningsvis kan dopningsproblematiken uppmärksammas mer nationellt och internationellt på samma nivå som narkotika och rökning. Landskrona stad kan även utveckla nya preventionsmodeller och metoder för att agera som inspiration för andra kommuner som ännu inte arbetar med dopingprevention.

Källförteckning

CAN. (2014) *Skolelevers drogvanor 2014 CAN rapport 146* Stockholm: CAN

Folkhälsomyndigheten. (2009) *Dopningen i Sverige – En inventering av utredning, konsekvenser och åtgärder* Östersund: Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten. (2011a) *Ren träning – En handbok kring doping* Östersund: Folkhälsomyndigheten

Folkhälsomyndigheten. (2011b) *Dopning i samhället – Vad? Hur? Vem? Varför?* Östersund: Folkhälsomyndigheten

Landskrona stad & Polismyndigheten. (2015) *Överenskommelse om samverkan för ökad trygghet i Landskrona 2015/16* Landskrona: Landskrona stad & Polismyndigheten

PRODIS. (2014) *Uppföljande kartläggning av användning av dopning, narkotika och kosttillskott bland gymtränande* Stockholm: PRODIS

PRODIS. (u.åa) *Medverkande - Antidopinggruppen, Riksidrottsförbundet* hämtad den 19 januari 2015 från <http://www.prodis.se/medverkande/antidopinggruppen-riksidrottsf%C3%B6rbundet>

PRODIS. (u.åb) *Medverkande – Landskrona stad* hämtad den 20 januari 2015 från <http://www.prodis.se/medverkande/landskrona-stad>

PRODIS. (u.åc) *Om PRODIS – syfte* hämtad den 20 januari 2015 från <http://www.prodis.se/om-prodis/syfte>

Regeringen. (2009) *Kommittédirektiv - Ny organisation för antidopningsverksamheten* Stockholm: Regeringen

Riksidrottsförbundet. (2013) *RF:s Stadgar - I lydelse efter RF-stämman 2013* Stockholm: Riksidrottsförbundet

WADA. (2009) *World Anti-Doping Code* Montreal: WADA